

**EDUKIMI PËRMES ARTIT DHE RËNDËSIA E TIJ NË
ZHVILLIMIN SOCIAL - EMOCIONAL TË NXËNËSVE NË
ARSIMIN FILLOR**

RRIOLLZA AGOLLI

Fakulteti i Edukimit dhe Filologjisë
Departamenti i edukimit
Universiteti “Fan S. Noli”
ragolli@unkorce.edu.al

LAURA AGOLLI

Ankara Haci Bayram Veli Universitesi, Ankara, Turkey
agolli.laura@hbv.edu.tr

BRIXHILDA LILKA

Fakulteti i Edukimit dhe Filologjisë
Departamenti i edukimit
Universiteti “Fan S. Noli”
blilka@unkorce.edu.al

Abstrakt: Gjatë dekadës së kaluar, artet janë vendosur në qendër të ideve të reja që kanë të bëjnë me ristrukturimin e kurrikulës shkollore (Chappell, 2005; Krug & Cohen-Evron, 2000; Gude, 2004, Walker, 2001). Kjo vendosje ka treguar se ato promovojnë pjesëmarrjen aktive të nxënësve (Goldberg, M. 2005), ndihmojnë në mësimdhënien efektive drejt stileve të ndryshme të të mësuarit (Rabkin, N. & Redmond, R. 2004), nxisin krijimtarinë dhe vetëshprehjen (Boyd, W. L. 1980).

Në këtë punim, vihet theksi në sfidën e mësimdhënësve me një orientim të ri kah vlerave të përbashkëta që sjell integrimi ndërlëndor me fokus qendror artet, si një mundësi e përmirësimit në vazhdim të rezultateve të të nxënësve.

Nga shqyrtimi i temave të sjella dhe organizimit të orëve mësimore të vëzhguara në klasë, të cilat në punimin tonë vijnë nëpërmjet projekteve përfundimtare të realizuara nga nxënësit, nëpërmjet analizës cilësore, vihet theksi në atë që mësimi nëpërmjet artit gjeneron disa faktorë themelorë, nga të cilët dallojmë: nxënie aktive, kurrikul e përshtatshme që përcakton interesat dhe entuziazmin e nxënësve, respekt dhe angazhim në punën me kulturën, si dhe mësues të motivuar.

Fjalë kyçe: edukim, arsim fillor, art, kornizë kurrikulare, zhvillim social-emocional

EDUCATION THROUGHT ART AND ITS IMPORTANCE IN THE SOCIAL-EMOTIONAL DEVELOPMENT OF CHILDREN IN PRIMARY EDUCATION

Abstract: *During the past decade, the discipline of arts has been aligned in the center of new ideas related to reengineering the school curriculum (Chappell, 2005; Krug & Cohen-Evron, 2000; Gude, 2004, Walker, 2001). This setting has promoted active student participation (Goldberg, M. 2005), assist in effective teaching towards different learning styles (Rabkin, N. & Redmond, R. 2004), and encourage creativity and self-expression (Boyd, W. L. 1980).*

This research puts its emphasis on the challenge of teachers with a new orientation towards common values that brings interdisciplinary integration with a focus on the arts, as an opportunity for continuous improvement of students' learning results.

As a result of the research, it can be concluded that learning through art generates some fundamental factors such as active learning, appropriate curriculum that determines students' interests and enthusiasm, respect and engagement in working with culture, as well as motivated teachers.

Key Words: *education, primary education, art, curriculum framework, social-emotional development*

RISHIKIM I LITERATURËS

Emocionet dhe aftësitë shoqërore ndikojnë në aftësinë e fëmijëve për të qëndruar në aktivitete të orientuara drejt një qëllimi, për të kërkuar ndihmë kur është e nevojshme dhe për të përfutur nga marrëdhëniet. Zhvillimi social-emocional, midis të tjerash përfshin mënyrën e menaxhimit të emocioneve të një fëmijë, si dhe aftësitë për të krijuar lidhje pozitive me bashkëmoshatarët (NSCDU, 2004).

Bashkëveprimi i fëmijëve ndikon në zhvillimin e sjelljeve shoqërore, kontribuon në zhvillimin e besimit në vetvete e ndaj të tjerëve, në krijimin e shoqërisë dhe miqësisë, në formimin e cilësive pozitive etj. (Gjini, F. 2001). Zbatimi i një kurrikule arti që promovon zhvillim të shëndetshëm shoqëror-emocional mund të nxisë, arritje mjaft të mira në shkollë.

Floweri shpjegon se të mësuarit e bazuar në art i jep nxënësve një ndjenjë kenaqësie, duke kuptuar potencialin e tyre personal (Flower, C. 1996). Kështu ai: ● ndihmon individët të kuptojnë historinë, vendin, besimet e tyre dhe t'i shprehin ato ● rrit

ndërgjegjësimin e shqisave të tilla si shikimi, dëgjimi dhe shija • u mëson individëve një sërë vlerash morale • u mëson që të respektojnë lirinë e mendimit etj. (Mercin, L. Alakus, AO. 2007).

Puna me artin në klasë ka qenë një praktikë e zakonshme gjatë gjithë historisë arsimore (Stankiewicz, M; Amburgy, P. & Bolin, P. 2004) duke vijuar me ritme më të shpejta në ditët e sotme.

Supozimi se arti ndihmon në stimulimin e krijimtarisë padyshim varet nga mënyra se si mësohet arti. Në këtë rast qëndrimi i mësuesit të artit kundrejt tij është shumë i rëndësishëm. Cilësia e arsimit do të jetë e dobët, nëse mësuesit që përcjellin njohuritë e artit nuk janë entuziastë, nuk punojnë me përpikmëri dhe nuk kënaqen me rezultatet.

Gjatë dekadës së kaluar, artet janë vendosur në qendër të ideve të reja që kanë të bëjnë me ristrukturimin e kurrikulës shkollore (Chappell, 2005; Krug & Cohen-Evron, 2000; Gude, 2004, Walker, 2001). Artet kanë treguar se promovojnë pjesëmarrjen aktive (Goldberg, M. 2005), ndihmojnë në mësimdhënien efektive drejt stileve të ndryshme të të mësuarit (Rabkin, N. & Redmond, R. 2004), nxisin krijimtarinë dhe vetëshprehjen (Boyd, W. L. 1980).

Integrimi i arteve përkufizohet si një qasje e përqendruar në art për mësimdhënien dhe të mësuarit (Lufting, R. 2000). Ai është një proces dinamik i bashkimit të artit me disiplina të tjera në një përpjekje për të hapur një hapësirë gjithpërfshirëse në mësimdhënie, mësim dhe përvojë. Gjithashtu, integrimi i arteve në lëndë dhe fusha të tjera të zhvillimit, synon të mbështesë kurrikulën dhe të nxënit e nxënësve. Ai nuk i shërben qëllimit të plotësimit të kohës boshe gjatë ditës në shkollë, por përbëhet nga orë të planifikuara me kujdes që përfshijnë komponentët e planifikimit të mësimi (Burnaford, G. 2001).

Për më tepër ky integrim aplikohet në klasat fillore, pasi mësuesit tradicionalisht janë më fleksibël për ta përfshirë në shkallë të ndryshme në klasat e tyre. Integrimi i arteve në shkollat fillore mund të sigurojë një përvojë cilësore të mësimdhënies, të të nxënit (Muir, M. 2005; Yokley, S. 2002).

Harmani dhe Smagorinsky vunë re se në kohën kur nxënësit e tyre merrnin pjesë në një projekt teatror që përfshinte improvizimin, shkrimin, tregimin dhe vizatimin, dukeshin të motivuar sepse kishin zgjedhur temat, kishin zgjedhur si të arrinin audiencën e tyre dhe kishin

marrë udhëzime se si të zhvillojnë dhe t'u jepnin jetë teksteve informuese (Harman, R. & Smagorinsky, R. 2014).

Në procesin mësimor-edukativ përdorimi i metodave çon në realizimin e detyrave dhe qëllimeve edukative dhe arsimore. Janë të shumta kriteret që ndihmojnë në përzgjedhjen e metodave mësimore (ASCAP. 2021).

Përdorimi i këtyre metodave është rëndësishëm, sidomos, në rubrikën “Lidhja me fushat e tjera ose me temat ndërkurrikulare” të planifikimit ditor të mësuesit. Në këtë rubrikë përdorimi i këtyre metodave siguron rritjen e vlerësimit dhe të vetëvlerësimit të nxënësve, motivim që siguron progresin e gjithësecilit nxënës, duke i bërë bashkëpunues me njëri-tjetrin (po aty).

PËRSHKRIMI I STUDIMIT

Ky punim synoi t'u përgjigjet pyetjeve kërkimore të mëposhtme.

1. A është edukimi artistik i rëndësishëm në procesin e zhvillimit social-emocional të nxënësve?

2. Cila është rëndësia e integritit ndërlëndor në arsimin fillor me fokus artet?

Për të arritur këtë synim u përdor metoda e vëzhgimit të nxënësve dhe mësuesve në klasë, hulumtime në literaturë, kërkime mbi përfshirjen e artit në fusha të tjera, praktika gjatë orës mësimore, që lidhen me integrimin e arteve dhe zhvillimin social-emocional të nxënësve. Në këtë punim, vihet theksi në sfidën e mësimdhënësve me një orientim të ri kah vlerave të përbashkëta që sjell integrimi ndërlëndor me fokus qëndror artet, si një mundësi e përmirësimit në vazhdim të rezultateve të të nxënësve.

BURIMET E REFERIMIT

Për këtë studim kanë shërbyer këto burime referimi:

1. Literatura bashkëkohore shqiptare dhe e huaj, ku janë trajtuar:
 - Çështje të zhvillimit të individit në fëmijëri;
 - Çështje të rëndësisë së edukimit nëpërmjet artit në shkollë;
 - Çështje të rëndësisë së integritit ndërlëndor në shkollë.
2. Gjetjet në shkollën e arsimit 9-vjeçar, Polenë, nëpërmjet vëzhgimit në klasat e arsimit fillor.

3. Hulumtimi i disa temave në lëndët: Gjuhë Shqipe, Matematikë, Dituri Natyre, Histori, Edukatë për Shoqërinë.

METODAT E KËRKIMIT

Metoda që kemi përdorur për mbledhjen e të dhënave në këtë punim është vëzhgimi, i cili ka hetuar fakte dhe ka sjellë argumente të rëndësishme në kuadër të trajtimit të temës së këtij studimi, duke ndërtuar një “mozaik” mbi rëndësinë e artit në zhvillimin social-emocional të nxënësve në arsimin fillor. Vrojtimi apo vëzhgimi u siguroi me pjesëmarrje të drejtpërdrejtë të hulumtueses në mënyrë aktive. Vëzhgimi është me pjesëmarrje të plotë, pasi hulumtuesja, në të njëjtën kohë, vrojton, si dhe merr pjesë në orë të zhvilluara në klasë. Në procesin e vëzhgimit janë përdorur dhe situatat e kombinuara, pra dhe rastet kur procesi formalizohet krahasimisht me lloje të mëherëshme, duke parë se si ngjarjet, sjelljet, marrëdhëniet etj. evoluojnë me kalimin e kohës, kapin dinamikën e konteksteve, burimeve, roleve dhe në këtë mënyrë bëhet e mundur sjellja e një pamjeje më dinamike dhe lehtësimi i gjenerimit të gjetjeve. Vëzhgimi realizohet përmes shënimeve të shpejta, ditareve dhe përvojave në terren, përshkrimit të ngjarjeve, sjelljeve, aktiviteteve, shenja grafike të konteksteve të ndryshme, shënime të paracaktuara, grafikë të strukturuar të vëzhgimit, të dhëna nga diskutimet me mësuesit etj. Gjatë shqyrtimit të të dhënave është përdorur analiza e përmbajtjes, nëpërmjet metodës cilësore.

GJETJE DHE VLERËSIME

Në arsimin fillor zhvillohen 13 lëndë mësimore, të përmbledhura në 7 fusha të nxëni. Secila fushë ka kompetencat e saj. Përmbushja e rezultateve të tyre realizohet nëpërmjet përmbajtjes, e cila në disa lëndë jepet brenda kompetencave të fushës dhe në disa lëndë jepet sipas tematikave. Programet mësimore të arsimit fillor kanë të njëjtën strukturë dhe rubrika për çdo lëndë. Në mënyrë të përmbledhur, në vijim jepen kompetencat, tematikat dhe numri i orëve për secilën klasë sipas lëndëve përkatëse. Numri i orëve për çdo lëndë mund të lëvizë nga njëri mësues te tjetri, sepse ka fleksibilitet që 10% e orëve nga njëra tematikë të kalojë në tematikën tjetër (MASR, 2021). Kompetenca përcaktohet si një integrim i njohurive, shkathtësive, qëndrimeve që një nxënës duhet t’i fitojë gjatë provës të nxënies. Kur

nxënësi realizon kompetencat lëndore atëherë ai ka realizuar dhe kompetencat kyç. Ndërtimi dhe zhvillimi i kompetencave kyç nga nxënësit gjatë procesit të mësimdhënies dhe nxënies kërkon që mësuesi të mbajë parasysh lidhjen e kompetencave kyç me kompetencat e lëndës, duke realizuar në këtë mënyrë integrimin ndërlëndor, si dhe duke bërë që nxënësi të arrijë në rezultate mjaft të kënaqshme të nxëni, të përcaktuara në planin vjetor të mësuesit.

Tabelat më poshtë listojnë tematikat e fushës “Artet”.

Tabela 1: Tematikat në lëndën: Arti pamor

Kompetencat	Tematikat	I	II	III	IV	V
›Krijimi artistik	• Gjuha dhe komunikimi artistik	10	10	10	10	10
›Performimi artistik	• Teknika dhe procese artistike	20	20	19	19	19
›Vlerësimi artistik	• Historia, arti dhe shoqëria	5	5	6	6	6

Tabela 2: Tematikat në lëndën: Muzikë

Kompetencat	Tematikat	I	II	III	IV	V
›Krijimi muzikor	• Gjuha dhe komunikimi muzikor	6	8	8	8	8
›Performimi/interpretimi muzikor	• Teknika dhe procese muzikore	24	22	22	22	22
›Vlerësimi i veprave muzikore	• Historia, muzika dhe shoqëria	5	5	5	5	5

Tabela 3: Tematikat në lëndën: Kërcim

Kompetencat	Tematikat	I	II	III	IV	V
›Krijimi nëpërmjet lëvizjeve	• Gjuha dhe komunikimi i kërcimit	-	5	7	-	-
›Performimi/interpretimi i lëvizjeve dhe i kërcimit	• Teknika dhe procese të kërcimit	-	10	23	-	-
›Vlerësimi i lëvizjeve dhe i kërcimeve	• Historia, kërcimi dhe shoqëria	-	3	5	-	-

Tabela 4: Tematikat në lëndën: Teatër

Kompetencat	Tematikat	I	II	III	IV	V
›Krijimi i veprave teatrore	• Gjuha dhe komunikimi teatror	-	-	-	-	6
›Interpretimi i veprave teatrore	• Teknikat dhe proceset teatrore	-	-	-	-	8
›Vlerësimi i veprave teatrore	• Historia, teatri dhe shoqëria	-	-	-	-	4

Ne vëzhguam nga afër vlerësimin e artit në shkollë, ndërthurjen me lëndët e tjera dhe vlerësimin e punës së nxënësve. Në mjedisin e klasës ku është kryer vëzhgimi ishin ekspozuar punime arti, të vetë fëmijëve, të krijuara gjatë orëve mësimore në lëndë të ndryshme. (Figura 1)

Figura 1. Këndi i punëve të nxënësve

Më poshtë po sjellim disa forma të organizimit të punës në klasë, me fokus integrimin e arteve me lëndë të tjera.

Lënda: Gjuha Shqipe 3 (Botime “Pegi”, 2020)

Qëllimi i mësimit të gjuhës shqipe në klasën e tretë është përvetësimi dhe zhvillimi i shkathtësive për të komunikuar në situata të ndryshme, krijimi i pavarësisë individuale dhe formimi kulturor, përvetësimi i standardit gjuhësor, përgatitja e nxënësit për të njohur jetën, zhvillimi i ndjenjës për të dëgjuar, komentuar dhe argumentuar për tema të ndryshme me karakter edukativ dhe arsimor, nxitja dhe motivimi i

nxënësve për të nxënë nëpërmjet hulumtimit (Shuteriqi, L; Buçpapaj, 2019).

Tema: Si të bëjmë muzikë

Forma e artit: Muzikë

Figura 2. Tema mësimore në lëndën “Gjuha shqipe 3”

Gjatë orës mësimore, në lëndën “Gjuha Shqipe 3”, me temë “Si të bëjmë muzikë”, fëmijët e klasave të treta modeluan vegla muzikore dhe më pas me to krijuan nota muzikore.

Figura 3. Vegla muzikore të ndërtuara nga nxënësit

Veglat muzikore janë ndërtuar me materiale tingëlluese, si përshembull: enë kuzhine, enë plastike, lapsa, materiale druri etj. Kjo orë mësimore ndihmon nxënësit të kuptojnë më shumë mbi artin (kryesisht muzikën), të dëgjojnë tingujt që dalin nga veglat, të krijojnë vetë një melodi etj, duke zotëruar në këtë mënyrë aftësi themelore që janë mjaft të rëndësishme për të zhvilluar më pas ndjenjën e vetëbesimit. Nxënësit fillojnë të përmirësojnë aftësitë e tyre, të bëhen të aftë dhe të kryejnë detyra dhe veprime të caktuara.

Tema: Dhelpra dhe lejteku

Forma e artit: Teatri

Në kapitullin “Pjesë teatrore” nxënësit arrijnë të mësojnë se çfarë është teatri, cilët janë pjesët përbërëse të saj (aktorët, autori, kompozitori, skenografi, kostumieri), mësojnë të luajnë një pjesë teatrore, të bashkëpunojnë, të interpretojnë në një skenë etj. Kjo tregon se integrimi i artit me lëndët e tjera shkollore ka një rëndësi të madhe dhe i jep një larmishmëri idesh dhe pasurim të imagjinatës së fëmijëve. Gjithashtu,

rrit dhe përforcon vetëvlerësimin e nxënësve dhe fëmijët kanë prijen që të punojnë më mirë, nëse kanë besim në aftësitë e tyre.

Figura 4. Tema mësimore në lëndën “Gjuha Shqipe 3”

Në temën “Dhelpra dhe Lejleku” nxënësit e klasave të treta krijuan kostumet e tyre për secilin aktor që interpreton rolin e caktuar.

Figura 5. Kostumet e përgatitura nga nxënësit në funksion të temës “Dhelpra dhe Lejleku”

Pas dizajnit të kostumeve e rëndësishme ishte mësimi i skenarit dhe sinkronizimi ose bashkëpunimi me njeri-tjetrin. Mjedisi ku do të zhvillohej vënia në skenë e pjesës ishte klasa, e cila u modelua me skenografinë e përshtatshme sipas ngjarjes që do të luhej nga nxënësit. Nxënësi arrin të bëjë lidhjen e ngjarjeve nga jeta me ato të rrëfyera në një tekst; shpreh emocionet dhe mendime lidhur me ngjarjen; përdor tonin dhe mimikën e duhur; kupton rëndësinë e tolerancës dhe dialogut;

Matematika 5 (Botimet “Ideart”, 2020)

Matematika është shkenca, gjuha universale e së cilës, ndihmon nxënësin të kuptojë dhe veprojë në realitetin që jeton. Kjo e bën atë të japë një kontribut të rëndësishëm për zhvillimin intelektual të nxënësit dhe formimin e identitetit të tij. Zotërimi i saj është vlerë e madhe për integrimin në shoqëri duke mundësuar zhvillimin e personalitetit të nxënësit, zhvillimin e aftësive të tij për të menduar në mënyrë kritike dhe për të punuar i pavarur e sistematikisht (MASR, 2021).

Figura 6. Punime të nxënësve në lëndën “Matematika 5”
Tema: “Drejtëza e simetrisë. Figura simetrike”
Forma e artit: Art pamor

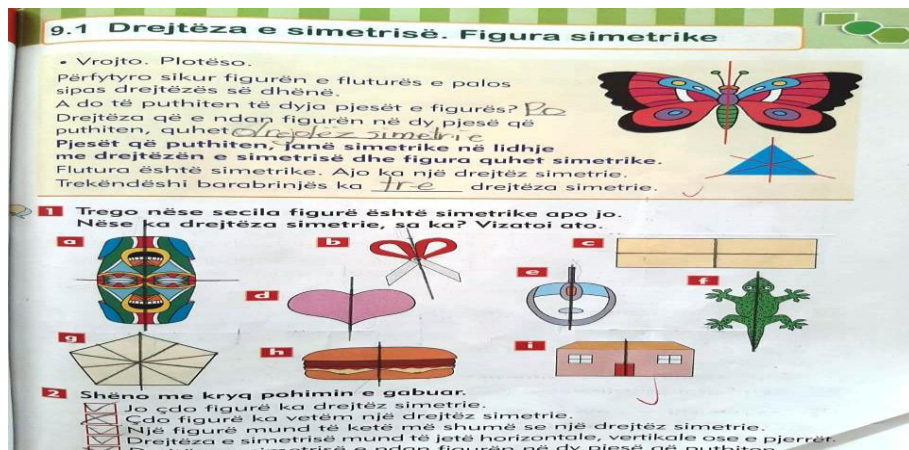

Figura 7. Tema “Drejtëza e simetrisë. Figura simetrike”

Gjatë orës së matematikës, në temën mësimore mbi drejtëzën e simetrisë, nxënësit e klasave të pesta kuptuan çfarë është drejtëza e simetrisë, dalluan figurat që kanë drejtëzë simetrie dhe e vizatuan atë në mënyrë të tillë që të dyja anët e saj të puthiten. Në figurën e paraqitur më poshtë nxënësit nëpërmjet vizatimit, prerjes, ngjitjes ndërtojnë figura simetrike dhe i paraqesin ato në një poster.

Kjo ndihmon ata që nëpërmjet artit të kuptojnë termat matematikore, si dhe i ndihmon në përvetësimin e informacionit, ku zakonisht nxënësit hasin vështirësi. Nëpërmjet integritimit ndërklendor nxënësit zhvilluan kuriozitetin matematikor, duke përdorur arsyetimin induktiv dhe deduktiv, krijuan besim në lëndën e matematikës për të analizuar situata në shkollë dhe në jetën reale, si dhe zhvilluan mendimin abstrakt, logjik dhe kritik duke reflektuar mbi punën e tyre dhe të bashkëmoshatarëve të tjerë në klasë.

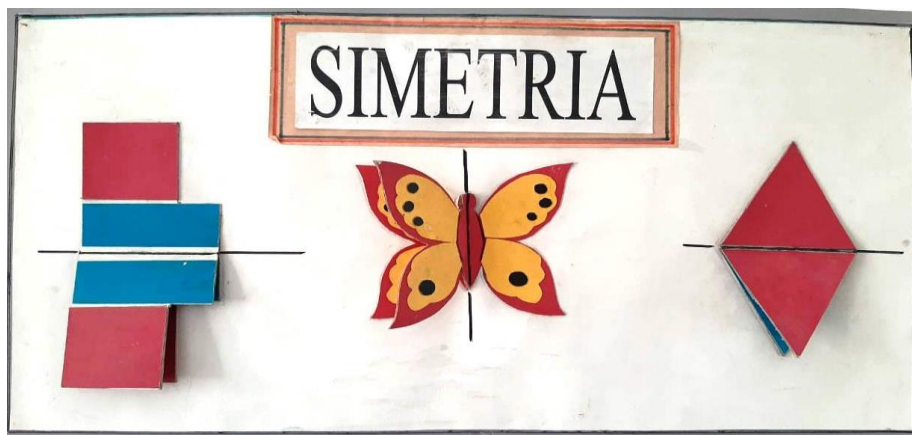

Figura 8: Figura simetrike të realizuara në temën “Drejtëza e simetrisë. Figura simetrike”

Lënda: “Dituri Natyre 4” (Botimet “Pegi”, 2018)

Fëmijët që në moshën e hershme të tyre i nxit kërshtëria që të mësojnë për botën që i rrethon. Është e natyrshme që kjo kërshtëri së pari të lidhet me mjedisin, me një shtrirje të gjerë si në drejtim të natyrës, ashtu dhe të shoqërisë, të dyja mjaft të rëndësishme për edukimin e fëmijës. “Dituria e natyrës” plotëson kuadrin e njohurive në elementët e sipërpërmendur, në kornizën kurrikulare në arsimin fillor, duke e pajisur nxënësin me kompetencat e duhura për jetën, me shprehi dhe dije afatgjata.

Tema: Si ndikojmë në mjedis

Forma e artit: Arti pamor

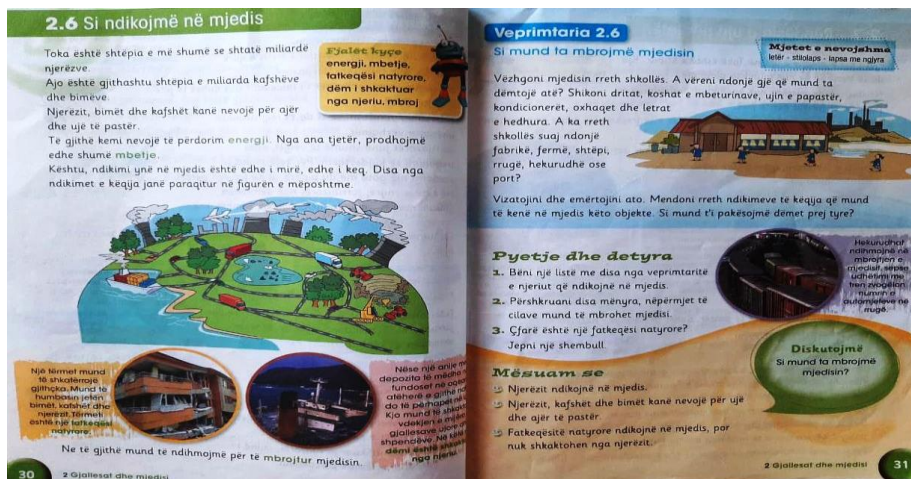

Figura 9. Tema mësimore në lëndën “Dituri natyre”

Figura 10. Punim i realizuar nga nxënësit e klasës së katërt në orën e lëndës “Dituri natyre”, në kuadrin e detyrës për temën mësimore “Si ndikojmë në mjedis”

Rezultatet e të nxënit për temën “Si ndikojmë në mjedis” u konkretizuan nga nxënësit në punimin e paraqitur në fig.10, (është sjellë për ekonomi përshkrimi vetëm një punim) në të cilën përmes njohurive të marra gjatë integritimit ndër-lëndor, nëpërmjet artit pamor treguan si si duhet të mbrojmë mjedisin. Kjo u realizua nëpërmjet

pikturave, posterave që nxënësit i punuan gjithësecili. Në këtë mënyrë fëmijët mësojnë që të vegjël rëndësinë e natyrës dhe mbrojtjes së saj nga ndotja, duke qenë sensibilizues për të gjithë ata që ndjekin punën e tyre në klasë, por dhe jashtë saj (familjarë dhe të afërm të tjerë në komunitet). Puna në grupe në lëndën e “Diturisë së Natyrës” i lejon fëmijët të mësojnë konceptin shoqëror, të ndajnë materialet dhe të ndihmojnë njëri-tjetrin, të japin opinionet e tyre pozitive ose negative etj. Pra, njohuritë janë mjet për të arritur përvojë. Në këtë mjedis krijohet forca e motivimit që natyrisht çon në rezultatet e dëshiruara të të nxënës. Mësuesi përdor interesat natyrore të fëmijëve për të ndihmuar nxënësit të marrin shprehitë që do të ndihmojnë në plotësimin e nevojave dhe të dëshirave të tyre. Kjo, gjithashtu, i ndihmon për të krijuar kujtesën njohëse të informacionit të nevojshëm në shoqëri.

Lënda: “Histori 5” (Botimet “Ideart”, 2019)

Historia, si një shkencë humane, është thelbësore në zhvillimin e qytetarëve, të cilët i kuptojnë çështjet aktuale me zgjuarsi, nëpërmjet kuptimit, analizës dhe përfundimeve të nxjerra nga përvojat e së shkuarës. Detyra e programit të historisë është të drejtojë nxënësit për t’u bërë pjesëtarë të përgjegjshëm të shoqërisë, të cilët dinë se si të trajtojnë në mënyrë kritike një fenomen të epokës së tyre dhe të së shkuarës. Këto cilësi mbështesin nxënësit në zhvillimin e qëllimeve, kompetencave kyçe dhe rezultateve të dëshiruara të arsimit fillor në mënyrë që ata të jenë individë të përgatitur, të aftë për të kontribuar ndaj kombit dhe të aftë për t’iu përgjigjur zhvillimeve globale (MASR, 2021).

Tema 1. Kultura dhe besimi në parahistori

Tema 2. Kultura dhe jetesa e ilirëve

Forma e artit: Arti pamor

2.10 Kultura dhe besimi në parahistori

Fjalë kyçe

- kulturë
- lindja e gjuhëve
- refrenja
- art
- besim.

Në parahistori lindën dhe u shfaqën elementet e para të kulturës njerëzore, që janë: gjuha e folur, arti figurativ, legjendat dhe mënyra të ndryshme besimi. Lindja e kulturës dëshmon se njeriu po shpërbëhej nga mënyra primitive e të jetuarit dhe po shkonte drejt zhvillimit e përparimit.

Lindja e fjalëve të para dhe e gjuhëve

Me kalimin e kohës njerëzit po bëheshin më të zhvilluar. Ndryshe nga kafshët, ata filluan të mendonin. Duke ndenjur bashkë me njëri-tjetrin në kope e më pas në gjini, njerëzit kishin nevojë t'i thoshin e t'i përcillnin njëri-tjetrit diçka që kishte të bënte me jetën e përditshme. Fillimisht ata merreshin vesh dhe komunikimin me shenja e klithma. Më pas, me kalimin në gjini, kur shoqëria e tyre u forcua, ata krijuan fjalët e para, që, duke u shtuar, çuan në krijimin e gjuhëve.

Arti

Njerëzit e lashtë e pëlqenin të bukurën dhe filluan të krijojnë edhe vetë gjëra të bukura. Lindi kështu arti, vizatimi dhe gdhendja (skulptura) e figurave në gur, në eshtra kafshësh ose në dhembë elefanti. Vizatimet i bënin mbi faqet e shkëmbinjve, të shpellave ose mbi lëkurët e kafshëve. Në neolit, njerëzit filluan të vizatonin edhe në faqet e enëve prej qeramike, në poçari. Këto vizatime bëheshin me gërvishje ose me ngjyra.

Vizatim i njerëzve në muret e shpellës, 50 000 vjet më parë

Figurinë prej balte, lodër për fëmijët në kohët e lashtë

Refrenjat e legjendat

Në jetën në gjini njerëzit krijojnë tregime për ndodhi të ndryshme të jetës së përditshme, si për bëmat në gjueti, ashtu edhe për trimëri të treguara në ndeshje.

Fjalë kyçe

- kulturë ilire
- shoqëri ilire
- banesa ilire
- veshjet.

Figura 11. Tema mësimore në lëndën “Historia 5”

Gjatë orëve mësimore në të cilat u trajtuan temat e lartpërmendura, në lëndën “Historia 5”, mbi kulturën Ilire dhe të vëndeve të tjera në botë, nxënësit paraqitën nëpërmjet pikturave veshjet popullore shqiptare dhe të vëndeve të tjera anembanë globit. Nëpërmjet kësaj ore mësimore nxënësit kuptojnë më tepër mbi kulturën në

parahistori, i nxit të eksplorojnë dhe të ndërtojnë vegla parahistorike me mjete rrethore, ose dhe të vizitojnë një muze. Nxënësit gjithashtu, nëpërmjt kësaj teme kultivojnë identitetin vetjak, kombëtar dhe përkatësinë kulturore; përvetësojnë vlera të përgjithshme kulturore dhe qytetare; zhvillojnë aspektet intelektuale, etike, fizike, sociale dhe estetike; zhvillojnë përgjegjësi: ndaj vetes, ndaj të tjerëve, ndaj shoqërisë dhe ndaj mjedisit; aftësohen për jetë dhe për punë, në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore; aftësohen për të nxënë gjatë gjithë jetës.

Figura 12. Punime nga nxënësit e klasave të pesta

Lënda: “Edukim Për Shoqërinë 2” (Shtëpia Botuese “Mediaprint”, 2016)

Tema 1. Lëvizim në rrugë të ndryshme

Tema 2. Të drejtat e mia dhe të të tjerëve

Forma e artit: Art pamor

Edukimi për shoqërinë synon:

- T'u japë nxënësve mundësinë për të zhvilluar njohuritë dhe aftësitë intelektuale, të domosdoshme për të kuptuar, për të analizuar dhe për të ndikuar në politikat sociale dhe mënyrat e zbatimit të tyre.
- T'u japë nxënësve mundësinë për të zhvilluar aftësitë e pjesëmarrjes qytetare të nxënësve dhe përfshirjen e tyre të vetëdijshme dhe të kualifikuar në zgjidhjen e problemeve të komunitetit.
- T'u japë nxënësve mundësinë të zhvillojnë përkushtimin qytetar në respektimin e vlerave dhe parimeve demokratike të domosdoshme për bashkëjetesë në një shoqëri demokratike (Kolndreu, D. & Ramaj, E. 2016)

Figura 13. Tema mësimore në lëndën “Edukatë për Shoqërinë 2”

Në temat mësimore “Lëviz në rrugë të ndryshme” dhe “Të drejtat e mia dhe të të tjerëve” nxënësit realizojnë punime dhe postera

(Figura 14) ku tregojnë informacionet e përvetësuara mbi sigurinë në rrugë. Gjithashtu, gradualisht fëmijët fillojnë dhe grumbullojnë informacion për detyrimet e miqësisë (si përshembull, të qenit i drejtë dhe i barabartë), respektin për autoritetet, rregullat e klasës dhe konceptin e drejtësisë dhe ligjeve. Nëpërmjet integritit ndërlëndor nxënësi mendon në mënyrë kritike kur shqyrton pasojat e veprimtarisë njerëzore në një mjedis të caktuar, kur vlerëson zgjidhjet e problemeve globale, kur krijon dhe mbron qëndrimin e tij. Ndërgjegjësimi për dukuritë e ndryshme shoqërore e ndihmon nxënësin të njohë kulturën e tij dhe kulturat e tjera. Nxënësi mëson të bashkëpunojë, duke u përballur me detyra komplekse që kërkojnë bashkëpunim. Në procesin e realizimit të detyrave demonstroi respekt dhe mirëkuptim, pranon mendimet ndryshe. Përdor gjuhën e të ligjit, të moralit, të ekonomisë për të komunikuar mendimet dhe idetë e tij dhe për të organizuar përgjigjet.

Figura 14. Punime të realizuara nga nxënësit e klasës së dytë

VËSHTIRËSITË DHE KUFIZIMET E STUDIMIT

Në këtë punim jemi përpjekur të hulumtojmë rëndësinë që ka arti në zhvillimin emocional dhe social të nxënësve. Gjithashtu, pjesë e hulumtimit është dhe integrimi ndërlëndor i artit dhe lëndëve të tjera, me qëllim rritjen e produktivitetit të orës së mësimi. Ky studim nuk merr përsipër të studiojë të gjithë faktorët që ndihmojnë në rritje e produktivitetit të orës së mësimi.

Një nga vështirësitë e hasura, është pamundësia për të marrë në studim mendimin e mësuesve dhe nxënësve nëpërmjet pyetësorëve, në mënyrë që të përdornim dhe metodën sasiore të hulumtimit për një argumentim më të thelluar të temës, për shkak të kohështrirjes që do mbledhja e informacionit përgjatë vitit arsimor.

PËRFUNDIME

Gjatë këtij punimi u konstatua se arti, për vetë natyrën e tij gjithëpërfshirëse, i jep mundësi mësuesit të jetë fleksibël në përcjelljen e njohurive në klasë, duke e parë nxënësin si një individ me nevoja specifike. Ajo që u munduam të theksojmë hap pas hapi është që edukimi cilësor mbështetet në tri parime themelore: edukim i cili është i përshtatshëm për nxënësit, por gjithashtu promovon vlera universale, edukim i cili është i barabartë në terma të aksesimit dhe të rezultateve dhe garanton përfshirje sociale në vend të përjashtimit dhe edukim i cili reflekton dhe ndihmon në plotësimin e të drejtave të individëve.

Nga shqyrtimi i temave të sjella dhe organizimit të orëve mësimore të vëzhguara, të cilat në punimin tonë vijnë nëpërmjet projekteve përfundimtare të realizuara nga nxënësit vihet theksi në atë që mësimi nëpërmjet artit gjeneron disa faktorë themelorë, nga të cilët dallojmë: nxënie aktive; një kurrikul të përshtatshme, që përcakton interesat dhe entuziazmin e nxënësve; respekt dhe angazhim për komunitetet lokale dhe kulturën; dhe mësues të trajnuar dhe të motivuar.

Konstatuam, gjithashtu, nëpërmjet vlerësimit të produktit përfundimtar, por edhe nëpërmjet shqyrtimit të “Kornizës kurrikulare për arsimin fillor”, se arti ndikon në zhvillimin e nxënësit, në proceset vendimmarrëse, në gjithëpërfshirjen e tyre, në pajisjen me kompetencat më të kërkuara të shekullit të XXI dhe në rritjen e cilësisë në edukim.

Prezantimi i nxënësve me artin dhe integrimi i tij në lëndë të tjera të kornizës kurrikulare, tregoi se kultivon në çdo individ një ndjenjë kreativiteti dhe iniciative, një imagjinatë të pasur, inteligjencë emocionale dhe një moral të lartë, një kapacitet për reflektime kritike, një ndjenjë pavarësie dhe liri mendimi dhe veprimi. Lidhja e artit me lëndët e tjera në kurrikul bëri që nxënësit të hapin një dritare me botën për të zbuluar karakteristikat e veçanta të saj dhe të kuptojnë më mirë kulturën e tyre.

Ajo që duam të theksojmë është se edukimi nëpërmjet artit, inkurajon zhvillimin emocional dhe sjell një balancë më të mirë ndërmjet tij dhe zhvillimit konjitiv, duke kontribuar në mbështetjen e një kulture të duhur.

Në orën e mësimit nxënësit u përfshinë “duke bërë”, mënyrë që sipas qasjes socio-konstruktiviste përbën thelbin e të mësuarit me kompetenca. Krijimtaria në art kontribuoi në formimin e një identiteti personal e të vetëbesimit dhe i ndihmoi nxënësit në krijimin e vetëdijes kulturore dhe ndjeshmërisë artistike.

REKOMANDIME

Punimi ynë theksoi rëndësinë e artit në zhvillimin social-emocional të nxënësve në arsimin fillor. Rekomandimet e këtij punimi u drejtohen studiuesve të tjerë, hartuesve të politikave arsimore, universiteteve.

- Në përfundim të tij mendojmë se është e rëndësishme të studiohet ndikimi pozitiv i artit në zhvillimin social-emocional të nxënësit në një kampion studimi, duke përfshirë nxënës dhe mësues nga disa shkolla të arsimit fillor.
- Nisur nga përfundimet e punimit rekomandohet se është mirë që të hartohen module trajnimi për mësuesit në detyrë, të tilla që të përmbajnë njohuri që promovojnë artet dhe integrimin e tyre me lëndë të tjera në kurrikulën e arsimit fillor (Pantic, N. & Wubbels, T. 2010).
- Mësuesit mund të kenë qëllime të mira kur përpiqen të përfshijnë artet në klasë, por mund të dalin probleme kur trajtohen me më pak seriozitet se lëndët e tjera. Prandaj, rekomandohet që integrimi i arteve nuk duhet të trajtohet si “të bësh”, por një mënyrë për të menduar, me fokus procesin dhe jo produktin përfundimtar.

- Për të arritur integrimin ndërlëndor duhet që mësuesit të krijojnë situata ideale për një të mësuar fleksibël. Arti në vetvete siguron rritjen e kujtesës.
- Ministria e Arsimit duhet kërkojë nga institucionet përkatëse lokale që mbështesin arsimin, të pajisin shkollat me mjete dhe materiale arti, duke krijuar brenda secilës, si fillim një klasë që të shërbejë për orët e artit të përcaktuara në kurrikul, dhe të rregulluara sipas grafikut të orarit mësimor që zbatohet në shkollë, duke synuar rritjen e zhvillimit social-emocional të nxënësit.
- Shkolla e shek. XXI, në mënyrë që të formojë kapacitete krijuese, si forca e vetme e shoqërisë, duhet të inkurajojë kreativitetin të nxënësit dhe këtë më së miri e kryen puna me artin.

BIBLIOGRAFIA

Boyd, W. L. (1980). *The Arts And Education In The United States. Art Education*. 33(7). 24-27.

Burnaford, G., Aprill, A., & Weiss, C. (2001). *Renaissance In The Classroom: Arts Integration And Meaningful Learning*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Chappell, J. (2005). *The Efficacy Of An Arts Integrated Approach To Teaching And Learning*. In M. Stokrocki (Ed.), *Interdisciplinary Art Education: Building Bridges To Connect Disciplines And Culture*. (Pp. 31-43). Reston, VA: National Art Education Association.

Fowler, *Strong Art, Strong Schools*, Oxford University Press, 1996.

Goldberg, M. (2005). *Arts And Learning: An Integrated Approach To Teaching And Learning In Multicultural And Multilingual Settings (3rd Ed.)*. New York, NY: Longman/Addison Wesley.

Gude, O. (2004). Postmodern Principles: *In Search Of A 21st Century Art Education*. *Art Education*, 56(1), 6-14.

Gjini, F. and A. Piluri. 2001. The Social World of the Child. Elbasan: Sejko

Harman, R. & Smagorinsky, P. (2014). *A Critical Performative Process: Supporting The Second-Language Literacies And Voices Of Emergent Bilingual Learners*. *Youth Theatre Journal*, 28 (2), 147–164.

Krug, D. H. & Cohen Evron. N. (2000). *Curriculum Integration Positions And Practices In Art Education*, *Studies In Art Education*, 41(3), 258-275.

Luftig, R. (2000). *An Investigation Of An Arts Infusion Program On Creative Thinking, Academic Achievement, Affective Functioning, And Arts*

Appreciation At Three Grade Level. Studies In Art Education, 41(3), 208-227.

Mercin, L., & Alakuş, A. O. (2007). *Necessity Of Art Ed Ucation For Individu Al And Society*. Dicle University Ziya Gökalp Faculty Of Education Journal, 9, 14-20.

Muir, M. (2005). *What Engages Underachieving Middle School Students In Learning?* In D. Kauchak, P. Eggen, & M. Burbank (Eds.), *Charting A Professional Course: Issues And Controversies In Education* (Pp. 159-165). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.

National Scientific Council On The Developing Child. 2004. Children's Emotional Development Is Built. in to The Architecture Of Their Brain. [Http://Www.Developingchild.Net / Pubs / Wp / Childrens emotional development architecture Brains. Pdf](http://Www.Developingchild.Net / Pubs / Wp / Childrens_emotional_development_architecture_Brains.Pdf) (Accessed November 10, 2008).

Rabkin, N. & Redmond, R. (Eds.). (2004). *Putting The Arts In The Picture: Reframing Education In The 21st Century*. Chicago, IL; Columbia College Chicago.

Stankiewicz, M., Amburgy, P. & Bolin, P. (2004). *Questioning The Past: Contexts, Functions, And Stakeholders In The 19th-Century Art Education*. In E. Eisner, & M. Day (Eds.), *Handbook Of Research And Policy In Art Education* (Pp. 33-55). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Walker, S. (2001). *Teaching Meaning In Artmaking*. Worcester, MA: Davis Publications, Inc.

Weinberger, N. M. (1998). *The Music Of Our Minds. Educational Leadership*.

Yokley, S. (2002). *If An Artwork Could Speak, What Would It Say? Focusing on Issues for Elementary Art Education*. In Y. Gaudelius & P. Speirs (Eds.), *Contemporary Issues In Art Education* (Pp. 198-211). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.